

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Історичний факультет

Кафедра історії України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри історії України

(назва кафедри)

 проф. Тетяна КУЗНЕЦЬ

(підпис)

(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

« 9 » серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія християнської церкви

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність 032 Історія та археологія

Робоча програма «Історія християнської церкви» для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня освіти освітньо-наукової програми 032 Історія та археологія.

Розробники: Кузнець Тетяна Володимирівна – зав. кафедри історії України, д.іст.н., професор.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри історії України

Протокол № 1 від « 9 » серпня 2022 року

Завідувач кафедри історії України

(підпис)

проф. Тетяна КУЗНЕЦЬ
(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії історичного факультету

Протокол № 1 від « 9 » серпня 2022 року

Голова науково-методичної комісії історичного факультету

(підпис)

доц. Наталія ТАЩЕНКО
(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Пролонговано:

на 20__/20__ н. р. _____ (підпис) (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н. р. _____ (підпис) (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н. р. _____ (підпис) (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н. р. _____ (підпис) (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № __

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	вибіркова	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	українська
Загальний обсяг у кредитах ЄКТС / годинах	4/120	4/120
Курс	2	2
Семестр	1	1
Кількість змістових модулів із розподілом:		
Обсяг кредитів	4	4
Обсяг годин, у тому числі:	120	120
Аудиторні:	32	12
Лекційні	12	6
Семінарські / Практичні	20	6
Лабораторні	-	-
Самостійна робота	68	88
Індивідуальні завдання	20	20
Форма семестрового контролю	залік	залік

2. Мета й завдання навчальної дисципліни

Мета: Формування цілісного, систематичного погляду на історію християнства, яке глибоко інтегроване у двохтисячолітню історію величезної частини людства. Це сприятиме підготовці до свідомого й цілеспрямованого сприйняття додаткових, нових знань про різні аспекти християнського культурно-релігійного комплексу – філософсько-богословські засади, етику, соціальну доктрину, християнську культуру, історію церкви тощо. Особливо це стане у нагоді тим, хто здійснюватиме церковно-історичні дослідження.

Завдання:

- дати характеристику предмету, структурі, методології та методиці викладу навчальної дисципліни, розкрити міждисциплінарні зв'язки її з іншими галузями гуманітарного знання (історія України, історія Європи, історія філософії, філософія релігії, історія культури, релігієзнавство, етика тощо);
- узагальнити історію християнства, виокремити чинники появи у ньому інших напрямів;
- простежити поширення в Україні православ'я, католицизму, греко-католицизму, протестантизму та показати сучасний стан цих конфесій;
- показати значення християнських цінностей для розвитку духовної культури та моралі українського народу, формування його самобутніх традицій;
- відзначити роль християнства як чинника збереження національної ідентичності українців;
- закріпити комплексне уявлення про християнство як одну із світових релігій, систематизувати знання історії напрямів християнства, увиразнити місце православної Церкви в українській соціогуманітаристиці.

3. Компетентності та програмні результати за ОНП

Компетентності за ОНП:

ЗК 01. Здатність визначати та розв'язувати складні науково-теоретичні та практичні, соціально значущі комплексні проблеми у галузі історії та археології на основі сучасної методології та джерел, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань, впровадження сучасних досягнень історичної науки у професійну практику та/або науково-педагогічну діяльність;

ЗК 05. Здатність до генерування нових складних ідей, аналізу та синтезу цілісних знань, володіння сучасною методологією;

СК 03. Здатність до комунікації з широкою науковою спільнотою та громадськістю у своїй та суміжних галузях наукової та професійної діяльності;

СК 08. Здатність глибоко аналізувати та порівнювати різноманітні теорії, концепції, гіпотези в межах предметної сфери наукового дослідження, глибоко розуміти специфіку сучасного понятійного апарату.

Програмні результати навчання за ОНП:

ПРН 01. Використовувати сучасні теоретичні та методологічні досягнення історичної науки;

ПРН 07. Продувати нові ідеї і розв'язувати комплексні проблеми у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності;

ПРН 02. Виділяти невирішені проблеми та прогалини в історіографічному масиві.

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Християнство та його основні напрями

Тема 1. Історія християнства

Соціально-економічні передумови та ідейні джерела виникнення християнства. Біблія і апокрифи. Еволюція християнства. Етичні категорії християнства – синтез іудейської, греко-римської та еллінської спадщини. Десять заповідей як основа нової етики. Періоди історії християнства: перший (1 ст. – до 313), другий (313 – до 1054). Вселенські собори. Розквіт творчості отців Церкви. Константинопольська і римська богословсько-літургійні традиції. Формальний розкол у 1054 р. Християнізація слов'ян.

Тема 2. Католицизм

Особливості віровчення (католицькі доповнення до Символу віри), культу та церковної організації. Реформа папи Григорія VII. Католицька церква у 1198 – 1303 роках. Виникнення католицьких чернечих орденів. Константинопольський собор 1414 – 1418 рр. Флорентійська церковна унія 1439 р. Втрата папством політичної ваги у XV ст. Місійна діяльність католицької церкви у період Великих географічних відкриттів. Протестантська реформація як виклик католицькій церкві. Тридентський собор. Папа Пій V, Григорій XIII, Сикст V. Відродження чернецтва. Розвиток теологічних наук у XVI – XVII ст. Католицька церква у добу Просвітництва. Церковна політика пап періоду Реставрації. Ватикан у XIX – XX ст.

Тема 3. Православ'я

Православ'я: особливості віровчення, культу та церковної організації. Автокефальні та автономні церкви Вселенського православ'я. Православна обрядовість (7 таїнств). Парафіяльне духовенство та ченці. Хрещення Русі. Цивілізаційні наслідки утвердження християнства для східнослов'янських країн.

Тема 4. Протестантизм

Церковна реформація і виникнення протестантизму. Особливості віровчення, культу та церковної організації. Течії раннього протестантизму. Неопротестантизм як неохристиянство (Харизматики, євангельські християни, Церква Христа, Церква Єднання, Новоапостольська церква, мормони).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Християнство в Україні. Регіонально-церковне життя в незалежній Україні

Тема 5. Українська греко-католицька Церква

Берестейська церковна унія та її наслідки. Відновлення (1620 р.) православної ієрархії в Києві. Утвердження унійної церкви в першій третині XVII ст. Підпорядкування Київської митрополії Московському патріархату 1686 року. Остаточне утвердження унії в українських землях наприкінці XVII – на початку XVIII ст. Замойський собор 1720 р. Ліквідація Російською імперією унії у 1769 – 73 роках і відновлення її у 1773 – 82 роках. Київська унійна митрополія у XVIII ст. Галицька греко-католицька митрополія. Навернення унійців інкорпорованих імперією українських земель. Наступ на унійну церкву у 1827 – 1839 рр. Греко-католицька церква в XX ст. Інтронізація нового глави УГКЦ 2011 року. УГКЦ за межами України.

Тема 6. Становище та міжконфесійні проблеми українського християнства в сучасних умовах

Докорінні зміни в становищі всіх напрямів християнства в Україні в сучасних умовах. Місце різних християнських конфесій у процесі національного відродження українського народу. Реалії та проблеми релігійного життя в Україні в сучасних умовах. Еволюція сучасного стану українського православ'я: від Українського екзархату РПЦ до Української Православної Церкви – МП. Проголошення в Україні Української Автокефальної Православної Церкви. Перший Всеукраїнський собор УАПЦ. Утворення УПЦ – КП. Православна церква України (ПЦУ). Офіційне відновлення діяльності Української Греко-Католицької Церкви. Сучасне становище Римо-Католицької церкви в Україні. Міжконфесійні стосунки ПЦУ і УПЦ – МП.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Християнство та його основні напрями												
Тема 1. Історія християнства	16	2	4			10	22	2				20
Тема 2. Католицизм	14	2	2			10	10					10
Тема 3. Православ'я	18	2	6			10	12		2			10
Тема 4. Протестантизм	14	2	2			10	10					10
Разом за змістовим модулем 1	62	8	14			40	54	2	2			50
Змістовий модуль 2. Християнство в Україні. Релігійно-церковне життя в незалежній Україні												
Тема 5. Українська греко-католицька Церква	14	2	2			10	10					10
Тема 6. Становище та міжконфесійні проблеми українського православ'я в сучасних умовах	24	2	4			18	34	2	4			28
Разом за змістовим модулем 2	38	4	6			28	44	2	4			38
Усього годин	100	12	20			68	100	6	6			88
Модуль 2												
ІНДЗ	20				20		20					
Усього годин	120	12	20		20	68	120	6	6		20	88

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Історична еволюція Вселенського християнства	2	2
2.	Християнство епохи Вселенських соборів (IV – VIII ст.)	2	
3.	Ортодоксальне християнство: суспільна історія розділеної Церкви	2	
4.	Православ'я в історії України	2	
5.	Римо-католицька церква	2	
6.	Помісні Церкви Вселенського Православ'я	4	
7.	Реформоване християнство: ранній та пізній протестантизм	2	
8.	Становлення греко-католицизму як чинника національного пробудження	2	
9.	Християнство в незалежній Україні	2	2
10.	Сучасний стан та майбутнє Православної церкви в Україні	2	2

7. Самостійна робота

№ з/п	Зміст завдання	Кількість Годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Скласти план усної розповіді на тему: «Походження християнства та ідейні джерела його формування».	2	4
2.	Скласти тезовий конспект доповіді на тему: «Біблія як священна книга, визначна пам'ятка історії та культури».	2	2
3.	Скласти план доповіді на тему: «Церковне християнство та його особливості».	2	4
4.	Підготувати доповідь на тему: «Відмінності у церковному устрої та церковно-державних стосунках на Сході і Заході Римської імперії».	2	4
5.	Підготувати план розповіді про проблеми, що обговорювались на 7 Вселенських соборах.	2	4
6.	Розкрити особливості християнського культу часів Вселенських соборів.	2	2
7.	Письмово пояснити умовність відмінності між поняттями «католицький» і «православний»?	2	2
8.	Тезово викласти відповідь на питання: «Якими були передумови та наслідки церковного розколу 1054 р.?».	2	2
9.	У чому полягало релігійно-політичне значення хрестових походів.	2	2
10.	Написати есе-роздум на тему: «Чи може церква давати благословення на військові кампанії?».	2	4
11.	Скласти план доповіді «Християнізація Русі в IX – XI ст.».	2	2
12.	Визначити та проаналізувати характерні риси Православної церкви на Русі княжої доби.	2	2
13.	Охарактеризувати наслідки підпорядкування Київської митрополії московському патріархату.	2	2
14.	Написати есе на тему: «Православ'я і українське козацтво».	2	2
15.	Скласти план доповіді на тему: «Передумови й чинники поширення католицизму в українських землях».	2	2
16.	Підготувати доповідь на тему: «Місія ордену єзуїтів в	2	4

	українських землях».		
17.	Скласти план доповіді на тему: «Католицизм у Правобережній Україні другої половини XVII – XVIII ст.».	2	2
18.	Підготувати доповідь на тему: «Держава Ватикан у XX ст.».	2	4
19.	Скласти коротку хронологічну таблицю історії кожної помісної церкви.	4	4
20.	Охарактеризувати основні ідеї Мартіна Лютера.	2	2
21.	Скласти план доповіді на тему: «Реформація в Англії».	2	2
22.	Дати відповідь на запитання: «Як у протестантизмі розглядаються традиційні християнські таїнства?».	2	2
23.	Охарактеризувати особливості церковного устрою лютеранства, кальвінізму, англіканства.	2	2
24.	Підготувати письмову доповідь на тему: «У чому полягало значення пізньопротестантської релігійності? Її зміст і характерні особливості».	2	4
25.	Підготувати доповідь на тему: «Як еволюціонувала Греко-Католицька Церква в Україні та за кордоном?».	2	4
26.	Схарактеризувати основні положення українського законодавства про свободу совісті та релігійні організації.	2	2
27.	Підготувати доповідь на тему: «Основні ознаки релігійного життя в незалежній Україні».	2	4
28.	Дати письмову відповідь на запитання: «В чому полягає проблема політизації релігійного життя в Україні?».	2	2
29.	Підготувати письмову відповідь на запитання: «Які соціокультурні проблеми стоять перед християнськими конфесіями України?».	2	2
30.	Скласти план доповіді на тему: «Які причини міжконфесійних конфліктів серед християн України?».	2	2
31.	Підготувати доповідь на тему: «Які перспективи врегулювання міжправославного конфлікту?».	2	4
32.	Схарактеризувати перспективи православної автокефалії в Україні.	2	2
33.	Описати ситуацію з закордонними християнськими місіями та неохристиянськими рухами в Україні.	2	2
Разом		68	90

8. Індивідуальні завдання

Підготовка есеїв-роздумів на теми (на вибір):

1. Християнська Церква і війна.
2. Християнські цінності у глобалізаційному світі.
3. Світська і церковна історія: спільне і відмінне.

9. Методи навчання: евристичний, дослідницький, метод проблемного викладення, пояснювально-ілюстративний, репродуктивний.

10. Методи контролю: опитування на семінарських заняттях; співбесіда за самостійно опрацьованим матеріалом, співбесіда з тими, хто не набрав достатньої кількості балів.

11. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне тестування та самостійна робота						ІНДЗ	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	20	100
20	10	10	10	10	20		

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
82 – 89	добре	
75 – 81		
69 – 74	задовільно	
60 – 68		
35 – 59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1 – 34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Рекомендована література

Основна

1. Академічне релігієзнавство: Підручник / За наук. ред. проф. А. М. Колодного. К., 2000. 862 с.
2. Абрамович С., Тілло М., Чікарькова М. Релігієзнавство. К., 2004. 528 с.
3. Головащенко С. І. Історія християнства: Курс лекцій: Навч. посібник. К., 1999. 352 с.
4. Історія релігій в Україні: Навч. посібник / За ред. А. М. Колодного, П. Л. Яроцького. К., 1999. 735 с.
5. Пітусь Л., Стеценко В. Культурологічно-релігієзнавчий практикум: Навч. – метод. Посібник. Львів, 2008. 556 с.
6. Релігія в сучасному світі: Матеріали до курсу релігієзнавства / За ред. Г. Зімоня; з пол. перекл. Г. Теодорович. Львів, 2007. 504 с.
7. Протоієрей Ігор Бурмило. Історія церкви. Чернівці, 2007. 424 с.
8. Др. Іларіон Огієнко. Українська церква. Нарис з історії Української Православної Церкви. К., 2022. 238 с.
9. Історія релігій: хрестоматія практикум для студентів вищих навчальних закладів / упоряд. О. М. Ігнатуша, Т. Г. Савчук. Запоріжжя, 2015. 600 с.
10. Ігнатуша О. М. Православні церкви в Україні (20 – 30-ті рр. XX ст..) Джерела з історії: навчальний посібник. Запоріжжя, 2008. 307 с.
11. Зінченко А. Новітня історія релігійних спільнот в Україні. Навч. Посіб. для студ. спеціальностей напряму «Історія». К., 2011.

12. Історія релігії: Збірник документів і матеріалів / упоряд. Є. В. Бистрицька, І. С. Зуляк. Тернопіль, 2003. 524 с.
13. Любашенко Історія протестантизму в Україні. Курс лекцій. К., 1996. 350 с.
14. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви: у 4-х т., 5 кн. Т. II. Нью-Йорк; Бавнд-Брук; Київ, 1990.
15. Гвань І. Путін і РПЦ супроти України. Відверта брехня і агресія. – <https://www.radiosvoboda.org/a/26569837.html>
16. Гудзяк Б. Криза і реформа: Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії. Львів, 2000. 426 с.
17. Жилюк С. І. Обновленська церква в Україні (1922 – 1928). Рівне, 2002. 384 с.
18. Ігнатуша О. М. Інституційний розкол православної церкви в Україні в умовах модернізації (XIX ст. – 30-ті рр. XX ст.). Запорожжя, 2004. 440 с.
19. Ісінченко Ігор, архієп. Загальна церковна історія. Харків, 2008. 608 с.
20. Пашенко В., Киридон А. Більшовицька держава і православна церква в Україні 1917 – 1930-ті роки. Полтава, 2004. 336 с.
21. Ричка В. М. «...И просвьти по крещеньем святым» (Християнізація Київської Русі. К., 2001. 222с.
22. Саган О. Н. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан. К., 2004. 910 с.
23. Сергійчук В. І. Нескорена церква: Подвижництво греко-католиків України в боротьбі за віру і державу. К., 2001. 494 с.
24. Гордієнко Дмитро, Клос Віталій, Мицик Юрій, Преловська Ірина. Історія Української Православної Церкви. К., 2019. 256 с.

Допоміжна

1. Кагамлик Світлана. Українська православна ієрархія XVII – XVIII ст.: інтелектуальний та духовний виміри. К., 2018. 776 с.
2. Шумило С. Руська Успенська лавра на Афоні та Антоній Печерський. *Український історичний журнал* (далі - *УІЖ*). 2018. № 5. С. 4 – 21.
3. Шумило С. Український осередок на Афоні: скит Чорний Вир та його зв'язки з козацтвом. *УІЖ*. 2020. № 3. С. 119 - 134.
4. Березовенко А. Православ'я як чинник політичної мобілізації суспільного буття України та Болгарії: історичні паралелі й сучасні тенденції. *УІЖ*. 2021. № 6. С. 89 – 102.
5. Смирнов А. Між хрестом, свастикою і червоною зіркою: українське православ'я в роки Другої світової війни *УІЖ*. 2021. № 6. С. 213 – 218.
6. Зема В. Київська митрополія перед викликами Ренесансу та Реформації. К.: Критика, 2020. 464 с.
7. Дрозд Р. Становище Української греко-католицької церкви та її вірних у Польській Народній Республіці (кінець 1940 – початок 1990-х рр.). *УІЖ*. 2022. № 1. С. 119 – 127.
8. Євсєєва Т. Православна парадигма російсько-української війни 2014: історія та сучасність // Національне питання в Україні: виклики сучасності, уроки історії: доповідь та матеріали всеукраїнської наукової конференції. 20 листопада 2014 р. К., 2016.
9. Юрисдикційний статус Київської православної митрополії у 1686 році: богослов'я, канонічне право та культурно-історичний контекст: Збірник доповідей міжнародної наукової конференції. 31 січня 2019 р., м. Київ. К., 2019.

Джерела

1. Закон України про свободу совісті та релігійні організації. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 25. С. 283. (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>)
2. Стародуб А. В. Всеукраїнський православний церковний Собор 1918 року: огляд джерел. К., 2010.
3. Українська православна церква на межі тисячоліть: документи і матеріали. К., 2012.

4. Діяння Архієрейського собору Української православної церкви від 27 травня 1992 р. в м. Харкові.
5. Постанова Верховної Ради України про звернення Верховної Ради України до його Всесвятості Варфоломія, Архієпископа Константинополя і Нового Риму, Вселенського Патріарха щодо надання автокефалії Православній Церкві в Україні 16 червня 2016 року №1422 – VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. №27. С. 598 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1422-19#Text>)
6. Звернення Президента України до Вселенського Патріарха Варфоломія про надання Томосу про автокефалію Православній церкві в Україні. Web: <https://cutt.ly/c1mwmTn>
7. Звіт Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України з питань державно-конфесійних відносин в Україні. Web: <https://regulation.gov.ua/catalogue/department/id374>
8. Закон України №2673-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо підлеглості релігійних організацій та процедури державної реєстрації релігійних організацій зі статусом юридичної особи; 17 січня 2019 р. Web: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-19#Text>

Інформаційні ресурси

1. Відділення релігієзнавства Інституту філософії НАН України ім. Г. С, Сковороди – <https://www.nas.gov.ua/UA/Department/Pages/default.aspx?DepartmentID=0001320>
2. Інститут релігійної свободи – <https://irs.in.ua/>
3. Львівський музей історії релігії – <https://museum.lviv.ua/>
4. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету – <http://old.istznu.org/>
5. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. Релігійно-інформаційна служба України – <https://risu.ua/>
7. Релігія в Україні – <https://region.in.ua/>
8. Українське релігієзнавство – <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/13742>
9. УПЦ Київський Патріархат: Офіційний веб-сайт – <https://www.cerkva.info/>
10. Офіційний сервер УПЦ – <http://orthodox.org.ua/>
11. Мережа православних сайтів «Church.ua» – <https://church.ua/>
12. Портал «Православ'я в Україні» – <http://orthodox.org.ua/>
13. Київська Духовна Академія і Семінарія – <http://kdais.kiev.ua/>
14. Львівська єпархія У АПЦ: Офіційний сайт – <https://upc.lviv.ua/>
15. Харківсько-Полтавська єпархія У АПЦ – Офіційний сайт – <https://uaoch.com/>
16. Офіційний інформаційний ресурс Українська Греко-Католицька Церква – <https://ugcc.ua/>
17. Офіційний сайт Апостольської нунціатури в Україні – <https://nunciaturekyiv.org/uk/>
18. Львівська архідієцезія Римсько-католицької Церкви в Україні – <https://www.rkc.lviv.ua/>
19. Католический информационный сайт «Catholic-Info» – <https://catholic-info.at.u>
20. Богослов.ru Научный богословський портал – <https://bogoslov.ru>
21. Одеська єпархія Російської Православної Церкви Закордоном – www.ipc.od.ua
22. «Церковные ведомости», сайт Руської Істинно-Православної Церкви – www.catacomb.org.ua
23. Офіційний сайт Української Лютеранської Церкви – <http://ukrlc.org/>
24. Офіційний сайт Всеукраїнського союзу об'єднань Євангельських християн баптистів – <https://www.baptyst.com/>
25. Всеукраїнський союз Церков християн віри євангельської п'ятидесятників – www.uupc.org